

eksempel kunne godta at tilgang til mat og beskyttelse mot vold er viktige ingredienser i et godt liv.

Listen over kapabiliteter er dessuten åpen for tolkning i lys av ulike historiske og andre omstendigheter. Det fremgår for eksempel ikke av listen nøyaktig hva det vil si å ha rett til ytringsfrihet. Borgerne og lovgiverne i den enkelte stat må selv spesifisere hva innholdet i denne rettigheten er. Nussbaum ser ikke noe galt i at man tillater antisemittiske ytringer i USA, mens man ikke gjør det i Tyskland. Begge deler er forenlig med at alle borgere har mulighet til effektiv politisk deltakelse, og Tysklands restriktive regelverk er forståelig i lys av landets historie (Nussbaum, 2006, s. 79).

Videre understreker Nussbaum at det er kapabiliteter, og ikke funksjoner, som er politikkenes mål. Vi kan kreve at stater sikrer borgerne *mulighet* til å utøve spesifikt menneskelige funksjoner, men offentlige myndigheter kan ikke ha som oppgave å sørge for at funksjonene faktisk utøves. Denne kvalifiseringen er viktig i lys av kapabiliteten praktisk fornuft, som handler om å kunne organisere sin egen tilværelse ut fra selvstendige vurderinger. Respekt for personers valg og vurderinger innebærer at stater bør nøye seg med å legge til rette for utøvelse av de funksjonene som kjennetegner et godt liv. Hvis en person av religiøs overbevisning ønsker å faste eller å avstå fra politisk deltakelse, så bør vedkommende ha anledning til det. Kapabilitetstilnærmingen er derfor ikke paternalistisk. Den tar stilling til hva som er et fullverdig menneskeliv, men avviser at det er en politisk oppgave å sørge for at borgerne faktisk lever et slikt liv. Staten skal garantere de nødvendige forutsetningene for å leve godt.

Det er opp til den enkelte borger å bestemme hva han eller hun skal gjøre ut av de mulighetene som finnes.

21.7 Kapabilitetstilnærmingens begrensninger

Nussbaum har altså formulert en liste over viktige kapabiliteter. Det er omdiskutert hvorvidt alle punktene på listen er fundert i et allmenngyldig moralsk ideal, eller om enkelte punkt først og fremst er uttrykk for Nussbaums egne kulturbestemte verdier (Stewart, 2001, s. 1191; Okin, 2003, s. 296–297). I det store og hele samsvarer listen likevel godt med FNs verdenserklæring om menneskerettigheter, som har bred støtte på tvers av kulturer, religioner og politiske ideologier.

Det er samtidig verdt å påpeke begrensningene ved kapabilitetstilnærmingen. Nussbaums liste skal si noe om hva som utgjør et sosialt minimum for å kunne leve et verdig menneskeliv. Siden alle kapabilitetene er vesentlige, vil hun ikke prioritere mellom dem. Hun sier heller ikke noe om fordeling av goder ut over minimum. Tilnærmingen er ikke ment å være en komplett teori om rettferdig fordeling. Den tar derfor ikke stilling til om det er riktig å omfordele for å redusere økonomiske forskjeller, eller om økonomiske forskjeller er uten betydning i det øyeblikket alle har fått sikret det minimumet av kapabiliteter som er nødvendig for å leve godt. Dette gir tilnærmingen et begrenset virkefelt, for svært mange politiske saker og problemstillinger handler nettopp om hvordan goder bør fordeles ut over minimum (Langvatn, 2010, s. 115).